

ESENYAMAÇ (XAŞKAN) KÖYÜ ARAŞTIRMA - İNCELEME RAPORU

27 HAZİRAN 2022

ESENYAMAÇ (XAŞKAN) KÖYÜ ONİKİDERE/SERSUL MEZRASINDA 20.06.2022 TARİHİNDE BASINA YANSIYAN OLAYLARA İLİŞKİN ARAŞTIRMA- İNCELEME RAPORU

27.06.2022

HEYETİN OLUŞUMU

20.06.2022 tarihinde Van İli Başkale İlçesi Esenyamaç/Xaşkan Köyü Onikidere/Sersul Mezrasında bir yurttaş gözaltına alınma sırasında askeri kolluğun ateşli silahlar kullandığına ilişkin videolar ulusal basında ve sosyal medya sitelerinde yer almıştır. Basından edinilen bilgiler üzerine mevzuatın barolara ve sivil toplum kuruluşlarına verdiği yetki ile Van Barosu İnsan Hakları Merkezi, İnsan Hakları Derneği Van Şubesi ve Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Van Şubesi üyelerinden konuya ilişkin araştırma, gözlem ve tespitleri yapmak üzere bir heyet oluşturulmuştur. Heyet 21.06.2022 günü saat 16:00'da olayın meydana geldiği mezraya ulaşmış ve çoğunluğu akraba ve aynı aileden olan köy sakinleri ile ayrı ayrı görüşme sağlamıştır. Yapılan görüşmelerde köy sakinleri aşağıda detaylıca yer verilen açıklamalarda bulunmuştur. Heyet yaklaşık iki saat süren görüşmenin akabinde olayın gerçekleştiği bölgede incelemelerde bulunmuştur. İnceleme neticesinde işbu raporun hazırlanması kararlaştırılmıştır.

ESENYAMAÇ (XAŞKAN) KÖYÜNE DAİR BİLGİLER

Olayın gerçekleştiği yer Van İli Başkale İlçesi Esenyamaç/Xaşkan Köyü Onikidere/Sersul Mezrası olup söz konusu bölge İran İslam Cumhuriyeti ile sınır hattında olması nedeniyle birçok karakolun çevrelediği bir bölgedir. Söz konusu bölgeye iki farklı askeri noktadan geçilerek girilebilmektedir. Yine söz konusu mezraya en uzak askeri nokta yaklaşık üç kilometredir.

MAĞDUR VE TANIKLARLA YAPILAN GÖRÜŞMELER

20.06.2022 tarihinde mezrada ikamet eden ve hakkında arama/yakalama kararı bulunan M.E.A. isimli şahsın gözaltına alınması amacıyla gelen çok sayıda askeri kolluk görevlisi sabah 06:00 sularında mezrayı ablukaya alarak söz konusu eve baskın düzenlemiştir. Operasyonun sıcaklığı sıcaklığına takip şeklinde olmadığı ve planlanarak hazırlıklı gerçekleşen bir operasyon olduğu anlaşılmaktadır.

**Köylüler tarafından heyetimiz ile paylaşılan olay anına ilişkin görüntüler

Olay tanığı Abdulaziz A. beyanında; aranan şahsın amcası olduğunu, aranan bir şahıs nedeniyle bütün köyün cezalandırılmaya çalışıldığını, gözaltı işlemini engellemeye dönük herhangi bir girişimde bulunmadıklarını, ancak bu şekilde köylere yapılan baskının son iki senedir sistematik hale geldiğini, herhangi bir taşlı saldırıda bulunulmadığını, yalnızca askerlerin kötü muamele yapmasına tepki gösterdiklerini, gözaltına alınan şahsın eşi olan Dilber A.'nın darp edildiğini, şahsın 7 yaşındaki kız çocuğu F.A.'nın babasına sarılmak isterken kolluk tarafından itilerek yere atıldığını, öte yandan aranan şahıs hakkında 13 yıldır kaçak olduğu iddia edilse de çevredeki karakol inşaatlarında taşeron olarak çalıştığını, Çaldıran Karakolunun iki yıldan beridir bu şekilde köylere baskın düzenlediğini, kendilerinin de bu ülkenin vatandaşı olduğunu bu şekilde bir cezalandırılmayı hak etmediklerini ifade etmiştir.

Olay mağduru Kayser A. beyanında; aranan şahsın kızı olduğunu, sabah saatlerinde uyudukları sırada söz konusu baskının gerçekleştiğini, giyinmelerine dahi müsaade edilmediğini, eve giren askeri kolluğun galoş giymeden botlarla içeri girdiğini, söz konusu evin önünde yalnızca günlük köy işleri ile meşgul olan kadınların olduğunu, kolluk görevlilerinin 20 yaşında ve sırtından ameliyat geçirmiş olan kız kardeşi Ayten A'nın bir asker tarafından itilmesi nedeniyle sırtının duvara çarptığını, annesi ve diğer kız kardeşinin darp edildiğini, söz konusu mezraya ilişkin ilk operasyon olmadığını neredeyse her yirmi günde bir bu şekilde mezraya geldiğini ve tüm evlerin arandığını, her seferinde arama kararı görmek istediklerini ancak

kendilerine herhangi bir belge gösterilmediğini, yaşanan hukuksuzluğu ilk defa kayıt altına alarak kamuoyuna duyurabildiklerini ifade etmiştir.

Olay mağduru Aycan A. beyanında; *aranan şahsın kızı olduğunu, sabah erken saatlerden eve baskın gerçekleştiğini, kolluk görevlilerinden arama kararı olup olmadığını sorduğunu, bir kolluk görevlisinin kendisine “defol” diyerek ittiğini, bu sırada sırtını duvara çarptığını, sırtında halen ağrı ve şişkinlik olduğunu, sırtında rahatsızlık olduğu kendisine bu şekilde davranılmaması gerektiğini ifade ettiğini ancak kolluğun aldırış etmediğini, annesinin bacağına tekme atıldığını ve bu nedenle dizinin morardığını, yaklaşık iki yıldır söz konusu mezraya bu şekilde baskın yapıldığını, bugüne kadar yaşanan süreçle ilgili olarak ellerinde herhangi bir kanıt olmadığını ancak bu sefer yaşananları kayıt altına aldıklarını ifade etmiştir.*

Olay mağduru Dilber A. beyanında; *gözaltına alınan şahsın eşi olduğunu, olay sırasında evde olmadığını, hayvanlara bakmak için dışarıda olduğunu, ikametine yapılan baskın üzerine çocukları için endişelenmesi nedeniyle eve yöneldiğini, askerler tarafından darp edildiğini, dizine atılan tekme sebebiyle dizinin morardığını, bu sırada bayıldığını ve dakikalarca baygın halde yerde kaldığını, olay sürecinde söz konusu alanda sadece kadın ve çocukların olduğunu, çocuklarının başına silah dayandığını, söz konusu baskının ilk olmadığını ve sık sık tekrarladığını, bu nedenle özellikle köydeki çocukların psikolojisinin bozulduğunu, askeri araç görünce korku içinde kaçıştıklarını, eşinin kaçak olması nedeniyle bütün köyün ve ailesinin cezalandırıldığını, daha önceki baskında kapılarının kırılarak aynı şekilde içeri girildiğini ifade etmiştir.*

**Olayın meydana geldiği ev ve geriye kalan mermi kovanları

VAN VALİLİĞİNİN AÇIKLAMASI

Konu ile ilgili Van Valiliği resmî web sitesinde 21.06.2022 tarihli basın açıklamasında;

“Van’ın Başkale İlçesi Esenyamaç Mahallesi Onikidere Mezrasında bir şahsın yakalanması sırasında jandarmanın havaya ateş açması bazı sosyal medya hesaplarından farklı yansıtılmıştır.

Olay, 20 Haziran 2022 günü kasten adam öldürme, PKK/KCK terör örgütü mensubu olma, örgüte bilerek ve isteyerek yardım etme, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve iş-çalışma hürriyetini ihlal suçu” olmak üzere toplam 5 ayrı suçtan hakkında yakalama emri bulunan şüpheli şahsın yakalanması amacıyla icra edilen operasyon esnasında meydana gelmiştir.

M.E.A'nın gözaltına alınması sırasında yakınları tarafından Jandarma araçlarına taş atılması üzerine, Jandarma personeli havaya ateş açarak kalabalığı dağıtmış, şüpheli gözaltına alınarak emniyetli şekilde adli makamlara sevki yapılmıştır.

Şüpheli M.E.A. sevk edildiği adli makamlarca tutuklanmıştır.

Kamuoyuna saygı ile duyurulur." ifadelerine yer verilmiş ancak söz konusu olayda kolluğu sınır aşan eylemleri ve orantısız güç kullanımına dair kolluk görevlileri hakkında herhangi bir adli ve idari soruşturma başlatıldığına dair herhangi bir açıklama yer almamıştır.

ELDE EDİLEN GÖRSEL KAYITLAR

20.06.2022 tarihi sabah saatlerinde yaşanan olayla ilgili olarak mağdur ve tanıkların cep telefonu marifetiyle çektikleri birçok video heyet tarafından incelenmiş ve işbu rapor ekinde CD olarak kayıt altına alınmıştır. Video kayıtları ayrı ayrı incelendiğinde birçok kolluk görevlisinin söz konusu evin bulunduğu bölgeye yaya şekilde ilerlediği, söz konusu zırhlı aracın sonraki süreçte evin önüne getirildiği, operasyon gerçekleşen evde çocukların bağıışıları üzerine çevrede bulunan kadınların olay yerine yönlendiği, evin içerisinde, merdivenlerinde ve önünde onlarca silahlı kolluk görevlisinin bulunduğu, aranan şahsın evden çıkarılmasından zırhlı araca bindirilmesine kadar geçen sürede askeri kolluk görevlilerinin uzun namlulu silahlarla aralıksız olarak havaya ateş açtıkları, Dilber A'nın bu süreçte yerde baygın halde yattığı, yine aranan şahsın küçük yaşta çocuğu F.A.'nın ateş eden askeri kolluk görevlileri arasında sıkışıp kaldığı gözlenmiştir. **(Ek: CD içerisine olaya ilişkin video kayıtları)**

MEVZUAT İNCELEMESİ

17.12.1983 Tarihli ve 18254 Sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 38,39,40,41 Maddeleri ve PYSK'nın 16. Maddesinde kolluğun silah kullanma halleri ve kullanımını halinde hangi usullere uyulacağı ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre; kolluğun silah kullanma yetkisine sahip olduğu durumlar şunlardır:

-Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında: Kolluk, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı ile karşılaşması halinde, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde silah kullanma yetkisine sahiptir. Başka bir anlatımla kolluk kendisini veya başkasının yaşam hakkının tehlikede olduğu bir olayda silah kullanabilir. (PYSK m. 16/7-a)

-Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş hali: Şayet kolluk böyle bir durumla karşılaşır, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde silah kullanma yetkisine sahiptir. (PYSK m. 16/7-b)

-Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanması hali: Bu durumda da kolluk vazifesi icabı hakkında tutuklama, gözaltı, zorla getirme ve yakalama kararları bulunan kişileri haklarında işlem yapılmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silah kullanabilecektir. (PYSK m. 16/7-c) Bu yetki orantılı ve görevi yerine getirecek düzeyde kullanılmalıdır.

-Saldırı hali: Kendisine veya başkalarına, işyerlerine, konutlara, kamu binalarına, okullara, yurtlara, ibadethanelere, araçlara ve kişilerin tek tek veya toplu halde bulunduğu açık veya kapalı alanlara molotof, patlayıcı, yanıcı, yakıcı, boğucu, yaralayıcı ve benzeri silahlarla saldıran veya saldırıya teşebbüs edenlere karşı, kolluğun saldırıyı etkisiz kılmak amacıyla ve etkisiz kılacak ölçüde silah kullanma yetkisi bulunmaktadır. (PVSK m. 16/7-Yasal düzenleme, bu yetkinin kullanılmasında iki hususta sınırlama getirmiştir Birincisi, saldırı halinde kullanılacak silah kullanma yetkisi saldırıyı etkisiz kılma amacıyla kullanılmalıdır. İkincisi ise, saldırı karşısında silah kullanma yetkisi saldırıyı etkisiz kılacak ölçüde kullanılmalıdır.

Yukarıda sayılan haller haricinde kolluğun silah kullanması yasal mevzuatlara aykırılık taşımaktadır. Rapora konu olayda askeri kolluğun yukarıda sayılan haller oluşmazken aşırı ve orantısız silah kullandığı tarafımızca değerlendirilmektedir.

Öte yandan olayın mağdur ve tanıklarının anlatımları dikkate alındığında askeri kolluk tarafından arama kararı olmaksızın sıklıkla tüm aile konutları aranmaktadır. Bu durum Ceza Muhakemesi Kanununun Arama ve El Koyma Başlığı altında yer alan 116 ve devamı Maddelerine aykırılık taşımaktadır. Zira istisna haller haricinde ancak ve ancak hâkim kararı ile konut araması yapılır.

Anayasanın 17. Maddesi “ ..Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz...”

AİHS 3. Maddesi “...Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz...”

Anayasa ve AİHS kesin bir şekilde kötü muamele, işkence ve eziyeti yasaklar. Bu yasaklara kolluğun her durumda ve şarta uyma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu yasağın istisnası söz konusu değildir.

Aramaya katılan askeri kolluk görevlileri hakkında Türk Ceza Kanunu 256. Maddesi “Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.” kapsamında adli soruşturma yapılması gerektiğini değerlendirmekteyiz.

HEYETİN YAPTIĞI İNCELEME SONUCU YAPILAN TESPİTLER

► Tanık anlatımları, mağdur beyanları, olayın yaşandığı süreçte çekilen fotoğraf ve video kayıtlarından, olay sonrası heyet tarafından yerinde yapılan incelemelerden söz konusu gözaltı işlemi amacıyla köye gelen askeri kolluğun planlı bir operasyon başlatmış olmasına rağmen mevzuatta tanımlanan güvenlik tedbirlerine riayet etmediği anlaşılmıştır.

► Baskın sırasında köyün tamamı kollukça kuşatılmış özellikle söz konusu evin etrafının dört taraftan sarılmıştır. Evde M.E.A. eşi ve çocukları bulunmasına rağmen onlarca kolluk görevlisi ile eve girilmiştir. Bu noktada herhangi bir silahlı/silahsız direniş ile karşılaşmayan kolluğun aile konutuna dönük orantısız bir müdahale gerçekleştirdiği tespit edilmiştir.

► Tanık ve mağdur anlatımlarından açıkça M.E.A.’nın yakalanması sırasında kendisi, eşi ve çocuklarına dönük askeri kolluk tarafından fiziki şiddet uygulandığı ve kötü muamelede bulunduğu anlaşılmıştır.

► Bahse konu şiddet fiili ve kötü muameleye tepki gösteren ve görüntülerden de anlaşıldığı üzere çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan kitlenin bulunduğu alanda onlarca askeri kolluk tarafından uzun namlulu silahlarla havaya rastgele ateş edildiği tespit edilmiştir. Söz konusu ikamet çevresinde yapılan incelemelerde uzun namlulu silahlara ait 400’ü aşkın boş mermi kovani tespit edilmiştir.

► Video kayıtları göz önünde bulundurulduğunda iddia olunan “taş atma” olayına dair herhangi bir tespit yapılamadığı gibi söz konusu video kayıtları incelendiğinde kolluk görevlilerinin hiçbirinin kalkan kullanmadığı, birçoğunun kafasında kask olmadığı tespit edilmiştir. Yine kolluk görevlilerinin bir saldırı altında olduklarına dair bir durum gözlemlenmemiştir.

► Yukarıda ayrıntılı olarak izah edildiği üzere kolluğun mağdurlara karşı işkence ve kötü muamele kapsamında değerlendirilebilecek eylemlerinin yanı sıra ölçsüz ve gereksiz bir şekilde ateşli silah kullanması özellikle çocukların travma yaşamasına sebep olmuştur.

► Askeri kolluğun tüm olay boyunca mevzuat gereğince yurttaşların can güvenliğini sağlayacak tedbirler almadığı gibi yaşam hakkını riske atacaktır şekilde havaya ateş açıldığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Heyetçe yapılan inceleme, gözlem, araştırma ve görüşmeler sonucunda aşağıda belirtilen önerilerin kamuoyu ve ilgili kurumlarla paylaşılması gerekli görülmüştür.

1-Esenyamaç (Xaşkan) Köyü Onikidere (Sersul) Mezrası sakinlerine yönelik olarak gerçekleştirilen orantısız ve ölçsüz kolluk müdahalesi her yönüyle adli ve idari açıdan adil, etkin ve tarafsız olma ilkeleri doğrultusunda soruşturulmalı ve failer tespit edilerek yargı önüne çıkarılmalıdır.

2-Çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan yurttaşların bulunduğu alanda ateşli silahlarla dakikalarca havaya ateş açılmasına ilişkin talimat veren ve bu mühimmatı kullanan kişilerin yurttaşların yaşam hakları yönünden ciddi risk yarattıkları gözetilerek hızla tespit edilerek yargı önüne çıkarılmalıdır.

3-Mağdur ve tanık anlatımları doğrultusunda ev aramalarının sistematik hale geldiği iddiası ile ilgili adli ve idari yönden etkili ve hızlı bir soruşturma yapılması, konut dokunulmazlığının ihlali ve özel yaşama saygı hakkının ihlali iddiaları incelenmelidir.

4-Başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere Türkiye'nin taraf olduğu birçok uluslararası sözleşme ve iç hukuktaki düzenlemeler işkence ve kötü muameleyi yasaklamaktadır. Bu noktada işkencenin ve kötü muamelenin önlenmesi açısından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında taraf devletlere yüklenen yükümlülüklerin gereğinin yerine getirilmelidir.

Van Barosu İnsan Hakları Komisyonu
Özgürlük İçin Hukukçular Derneği (ÖHD) Van Şubesi
İnsan Hakları Derneği (İHD) Van Şubesi